

Szántó János 1807-ben, Temesváron kelt, a Békés-Bánáti Református Egyházmegye esperesének írott levele. A levél a Lieblingi Református Egyházközség állapotát írja le. Részletesen kitér a gyülekezet anyagi helyzetére, foglalkozik a földesúrral és az evangélikus gyülekezettel fenntartott kapcsolatával is. Részletesen tárgyalja a vegyes házasságból születendő gyermekek felekezeti hovatartozásának a kérdését. Kéri, hogy a vitás kérdések tisztázására az érintett evangélikus egyházmegye képviselőivel közösen alkotott bizottság szálljon ki a helyszínrre.

Nagyérdemű, Főtiszteletű Esperest Uram!¹

Akaratom ellen maradtam illy sokára adós a Lieblingi Reformáta Ekklezsia állapotjáról még ezen esztendő elején kért tudósítással. Nem akarom menteni késedelmességemet, Főtiszteletű Esperest Uram méltóztatik tudni, hogy feles foglalatosságaim vagynak, – a reám bízottaknak ugyan még áprilisban végire jártam: hanem ezólta alig voltam öszveséggel véve három hetet Temesváron. Talán negyednapja, hogy Bétsből meg érkeztem; hogy tehát a szegény lieblingiek, akik vallásunk eránt szívből buzognak, minden segedelem nélkül ne maradjanak: legelső kötelességemmé tevém állapotjokról tudósítást tenni, amely is rövidesen következik.

Az eránt, fizettek-é még annakelőtte, míg prédikátorjok sem volt, az evangelicus prédikátornak valamit vagy sem? Reménylem, magok küldöttek tudósítást. Nekem azt mondották, hogy az esketés – halott – s keresztelés béren kívül semmit nem fizettek.

A főtiszteletű superintendientia által küldött 200 f[orin]tokat fel vették. Az egész pénzt ez ekklezsiának janarius 1ső napjáig tett 253 f[orint]lok. Ebből 48 f[orint] alamizsna pénz volt. A költségeken kívül, megmaradott, és interesse² kiadatott janarius 1ső napjakor 239 f[orint] 44 ¼ Xr. – Ezzel a pénzel szépen segéllette volna a csecsemő ekklezsia magát, ha az a környülállás nemadta volna magát elő, hogy az alatt, míg 1804diktől fogva, midőn t. i., a kirendelt mixta deputatio alkalmatosságával azt kieszközöltük, hogy Lieblingre református prédikátor is jöjjön, a kameralis földesuraság tisztsége még a prédikátor bejövetele előtt, a háztelket felkerítette, és ezért 477 f[orint]. 8xr. kívánt az uraságnak megtéríteni. Midőn a K[irályi]. Kameralis Administratióhoz be nyujtott két rendbeli esedező levelekre sem akart volna a földesuraság elállani attól, hogy a kerítésre tett költségeket a reformata község megtérítse. Kéntenénitetem az ide rekesztett könyörgő levelét nyújtani nevekben a T[ekintetes]. N[emes]. Vármegyére. Ennek megvizsgálására s elintézésére kirendelt szolgabíró úrnak a .//. jegy alatt idezárt jelentése szerint , ajánlotta s kegyelmesen megígérte őfelsége azt, hogy a református lakosok részire is parochialis ház cameralis költségen építtessen: mindazon által nem lehetett a református prédikátor ezen háztelek birtokába másképpen betenni, hanem tsak úgy, hogy a kamerának ide zártt obligatiót³ adattam arról, hogy a kerítésért 218 f 8xr a jövő 8ber hónap utolsó napjára meg téríteni készek, s kötelesek. Eszerént a református prédikátor háztelkét is által vette: hanem a főtiszteletű superintendentiától nyert segedelem pénz majd minden eddig szaporodott interesseivel együtt arra fordítódik. Ez esik legnehezebben a lieblingi reformátusoknak. Ez eránt szükséges volna csekély ítéletem szerint, hogy a főtiszteletű superintendientia közbevesse magát őfelsége előtt. Azok az okok, amellyek a fent elő adott instantiában leirattatnak: reménylem, őfelsége előtt figyelmet s kegyelmet érdemlenek. Így lehetne azt kieszközölni, hogy nem tsak a kötelezett kerítés ára elengedtesen, hanem őfelsége, valamint az evangelicus prédikátornak már épített úgy a

1 Tiszántúli Református Egyházkerületi Levéltár, I. 29. i. 108. d. Békés-Bánáti Egyházmegye iratai. Egyházközségekre vonatkozó iratok. Liebling, 1794–1803.

2 Interes – kamat (lat.)

3 Obligatio – kötelezvény (lat.)

református számára is paróchiális házat építtessen, és a templom építésére is segedelemmel legyen. Ezt soká halasztani annyival károsabb: mivel Liebling is a religionarius fundusnak⁴ fog által adatni, és ha ez meg történik, több utánajárással lehet célzt érni.

Az egész lieblingi reformata ekklezsia most múlt esztendőben 197 lelkekből állott. Ezek közt oskolába járhattak volna 41 gyerekek jártak pedig tsak 30an kik között 19 fiú gyermekek voltak. Ez eránt az a panasza van a reformata ekklezsiának, hogy négy szülők, kiknek református atyáktól származott fiúgyermekeik vagynak, ezeket a lutherana oskolába taníttatják, s az lutheranusok szokása szerént áldoztatni akarják. Így tesznek némely luthernaus férjtől, de reformata anyáktól számozott leány gyermekekkel is. – Mit kell ezen dologba tenni? Bővebb utasítást kérek. Azt tudom, hogy a 804dikbe tartott deputatio alkalmatosságával, az elegy házasságból származott gyermekeket úgy conscribáltuk, hogy a református atya fiai református részre, a lutherána anya leányai az evangelica részre, s viszont az evangelicus atya fiai ehez, az evangelica anya leányai hasonlólul a lutherana részhez jegyeztettek fel. – de ezen feljegyzésnek törvényes okát nem tudom. – elég hogy akkor ebben egyeztünk meg: proles ex mixtis matrimoniis natae sequantur religionem parentum.⁵ Az ekklezsia előljárói azt adják hozzá, hogy a luthernaus mester, gyermekeik tanítása eránt vélek egyezni nem akart: annál nehezebb szívvel szenvedik azért, hogy most midőn dualiter a szülékkal egyez, és a r[eformá]tus prédikátor elől, a ki a tanítást is magára vállalta, a gyermekeket kiveszi. Ez eránt talán nem ártana az evangelica superintendentiának írni, ha még eddig bizonyos principium nem állapítottatott volna meg mind két részről.

Még bizonyos Bódensheimer Miklós eránt azt a panaszát jelentette a reformata ekklezsia, hogy ez, az említett deputatio alkalmatosságával reformátusnak íratta legyen magát be; minthogy valósággal református atyákról s anyáktól származott, mégis most magát az evangelica ekklezsiához tsatólta, és a református prédikátor fizetéséről tudni semmit sem akar.

Végezetre az a panasz is jött elő, hogy a mixta deputatio előtt úgy egyezett ugyan meg a két hitet valló község, hogy az isteni szolgálat vasárnaponként változtatva tartassék; még pedig hogy egy vasárnap reggel egyik, délután a másik prédikátor tartson prédikációt, és a catechisatiók is a Dellycsa[?]] órákon hasonlólul változtassanak, ki mellett a rendtartók mellett voltak nem tsak akkor midőn a helység megülettetett, hanem mostani prédikátorjok behozásától fogva is szinte esztendeig. Most a tavasszal jutott az evangelicus prédikátornak eszébe, hogy ő inden vasárnap tartani akar reggel s dél után isteni szolgálatot. Ezek is a református prédikátor megegyezésén kívül, azt rendelte, hogy vasárnaponként a reggeli isteni szolgálat változtatva /: alternatíve:/ tartasson, egyik 7, a másik 9 ½ órákor tartsa az isteni szolgálatot; – a Délyest[?] óákon pedig feltartotta a luthernaus prédikátor magának, hogy a catechisatiókat mindég 1 ½ órákor akarja tartani. – Ha a Dellyesti[?] órák is a szerént változnának, mint a reggeli órák, nem volna a reformata községnek panassza, hanem így attól tartanak, hogy ez által predomíniumra⁶ vadász az egyéberánt is számosabb evangelica ekklezsia.

Ezekre a két hit sorsosai közt fentforgó villongásokat én el nem intézhetem. Tartottam is abba beleereszkedni, azért mivel, a két vallás közt ezek ezért talán már megállapított zsinórmértéket nem tudván, az ellen véthettem volna. Csekély vélekedésem szerént ezeket szükséges mixta ecclesiastica commissio⁷ által végezni el. A szeretetnek, és békességnek lelke fogja mind a két részt az egyességre vezérelni, mihelyest a két renden lévő tractusok előljárói egyszerre jövén Lieblingre, a már gerjedni kezdő visszálkodásoknak végét kívánja szakasztani. Magam elégtelen vagyok mind a két résznek eleget tenni, – de ha mind a két részről való előljárók, úgymint főtiszteletű esperest uram, az augustana confession lévő esperest úrral együtt meg alázták egyszerre magokat Lieblingre, ítéletem szerént nagy akadályok nélkül az örökké tartó szeretet s egyesség lánczaival köttetne ezen egyéb eránt – világi értelembe is atyafias két község együvé. Méltóztasson főtiszteletű esperest uram azokat rendelni,

4 Religionarius fundus – Vallásalap (lat.) A II. József által a felozlatott szerzetesrendek vagyonából létrehozott alap.

5 Latin betűkkel írva. Jelentése: Vegyes házasságból születő gyermekek szülei vallását kövessék.

6 Praedominium (lat.) – uralom

7 Mixta ecclesiastica commissio (lat.) – vegyes egyházi bizottság, t.i. a két érintett felekezet tagjaiból álló bizottság.

amellyeket leghasznosabbaknak ítélek: én részemről nyereségemnek fogom tartani, ha munkálkodásommal élni méltóztatik. Aki becses indulatába tartozott tisztelettel ajánlott maradok

főtiszteletű esperes uramnak
Temesváron, Szent Mihály hava 19dikén 807be

alázatos szolgája
Szántó János

Temesvárról
Tekint[etes]. Szánthó János úr tudósítása a Lieblingi
Ekklézsia állapotjáról az illető esperesi hivatalhoz.
Sept[ember]. 19k 1807.
4 db.